

Skärgårdens kombis

jämställdhets- och likabehandlingsplan

Contents

Förord	1
Bakgrund.....	1
Begrepp och definitioner Diskriminering	2
Funktionsnedsättning	3
Heteronormativitet	3
Jämlikhet och likabehandling	3
Jämställdhet	3
Könsidentitet.....	4
Könsneutral	4
Könsstereotyper	4
Rasism	4
Sexism.....	5
Sexuell läggning.....	5
Sexuell minoritet	5
Sexuella trakasserier.....	5
Trakasserier på grund av kön.....	6
Språklig jämlikhet	6
Jämlikhet mellan kommunens olika områden.....	6
Kursdeltagare	7
Anställda.....	7
Uppskattning av nuläget	8
Utmaningar	8
Åtgärder	9
Källor	9

Förord

Skärgårdens kombi strävar efter en verksamhet som i grunden är jämlik och öppen för alla. Institutet vill erbjuda alla intresserade möjligheter till utbildning, utveckling och välmåendebefrämjande hobbyverksamhet. I nuläget vet vi dock, att det kan finnas t.ex. fysiska, ekonomiska, psykiska eller kulturella faktorer som hindrar ett jämlikt deltagande i verksamheten.

Målet med institutets jämlikhets- och likabehandlingsplan är att synliggöra och åtgärda dessa ofta osynliga hinder. Vi vill göra det så lätt som möjligt för alla att delta, och vi vill också skapa en miljö där både deltagare och lärare tryggt och öppet kan ta upp problem de upplever att finns i verksamheten. Vi hoppas att det fortlöpande arbetet med jämlikhet och likabehandling ska hjälpa oss identifiera och åtgärda de aspekter som gör att institutets verksamhet i dagsläget inte är helt jämlikt och öppet för alla.

Innehållet i planen och det fortsatta arbetet kring temat är långt baserat på deltagar- och lärarenkätorna som förverkligades under våren 2025. Speciellt deltagarenkätens resultat gav oss goda insikter i de problem som finns i verksamheten, och också många idéer för hur problemen kan åtgärdas.

Arbetet med jämställdhet och likabehandling fortsätter, och institutet välkomnar kommentarer och åsikter om detta. Målet är att med jämna mellanrum skicka ut enkäter åt deltagare och lärare för att ge alla en chans att påverka.

Bakgrund

Skärgårdens kombis jämlikhets- och likabehandlingsplan grundar sig på följande lagar:

Finlands grundlag (11.6.1999/731)

6 §: Jämlikhet

11 §: Religions- och samvetsfrihet

Lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (8.8.1986/609)

5 a § (30.12.2014/1329): Åtgärder för främjande av jämställdheten vid läroanstalter

6 c § (19.1.2023/101): Förebyggande av diskriminering på grund av könsidentitet eller könsuttryck

7 § (30.12.2014/1329): Förbud mot diskriminering

8 b § (11.11.2016/916): Diskriminering vid läroanstalter

11 § (29.5.2009/369): Gottgörelse

Diskrimineringslagen (30.12.2014/1325)

6 §: Utbildningsanordnarnas skyldighet att främja likabehandling

23 §: Gottgörelse

Lagarnas innehåll finns att bekanta sig med på <https://www.finlex.fi/sv>

Lagarna förutsätter att utbildningsinstitutionerna regelbundet utarbetar en plan för att främja jämställdhet och likabehandling samt bekämpa diskriminering. Planen görs för högst tre år och vid utarbetandet ska institutets deltagare höras.

Jämställdhetslagen gäller jämställdhet mellan könen, vilket innebär jämställdhet mellan kvinnor och män samt jämställdhet oavsett könsidentitet och könsuttryck. Diskrimineringslagen gäller människors likabehandling oavsett ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan personlig anledning och förbjuder diskriminering på dessa grunder.

Begrepp och definitioner

Diskriminering

Likabehandling är en grundläggande fri- och rättighet och en mänsklig rättighet. Enligt Finlands grundlag får ingen särbehandlas utan godtagbar motivering på grund av en omständighet som gäller den enskilde som person.

Direkt diskriminering är att en person behandlas sämre än en annan person behandlas, har behandlats eller skulle behandlas i en liknande situation på grund av en personlig egenskap, det vill säga en lagstadgad diskrimineringsgrund.

Indirekt diskriminering är när en skenbart neutral regel, grund eller praxis missgynnar en person på grund av en personlig egenskap. Indirekt diskriminering är till exempel att en rullstolsburen elev inte kan använda skolbyggnaden eller skolgården på samma sätt som andra elever.

Förutom direkt och indirekt diskriminering är förbjuden diskriminering även trakasserier, vägran att göra rimliga anpassningar samt anvisningar eller befallningar att diskriminera. Både den som ger en diskriminerande anvisning eller befallning och den som följer den gör sig alltså skyldiga till förbjuden diskriminering.

Diskriminering är förbjuden oberoende av om den grundar sig på ett faktum eller en presumtion i fråga om personen själv eller någon annan (till exempel personens familjemedlem). Diskriminering på grund av närstående är till exempel ett mindre

fördelaktigt bemötande av en elev på grund av hens vårdnadshavares verkliga eller antagna personliga egenskaper.

Funktionsnedsättning

Till personer med funktionsnedsättning hör de som har långvariga fysiska, kognitiva, psykiska, sociala eller sensoriska funktionsnedsättningar som tillsammans med olika hinder förhindrar deltagande i samhället på lika villkor som andra.

Enligt definitionen är en funktionsnedsättning inte personens egen egenskap, utan består av de hinder och begränsningar som uppstår i förhållande till det omgivande samhället. Dessa kan vara till exempel diskriminerande attityder, oflexibel praxis, otillgängliga lokaler eller otillgängliga kommunikationskanaler. Problemet är samhällets oförmåga att bli tillgängligt för alla och producera lämpliga tjänster för alla slags människor.

I skolan ska funktionsnedsättningen beaktas i omgivningen, undervisningen och stödåtgärderna samt i den övriga växelverkan så att en elev med funktionsnedsättning har samma ställning som andra.

Heteronormativitet

Heteronormativitet innebär en norm där den dominerande föreställningen är att det finns endast två kön – kvinna och man – och att de två könen är motsatsen till varandra och förväntas känna åtrå till varandra. Det medför att heterosexualitet ses som normen eller det “normala”, det som förväntas, och allt annat än heterosexualitet ses som avvikande.

Jämlikhet och likabehandling

Med jämlikhet avses alla människors lika värde oberoende av ålder, etniskt eller nationellt ursprung, nationalitet, språk, religion eller övertygelse, åsikt, politisk verksamhet eller fackföreningsverksamhet, familjeförhållanden, funktionsnedsättning, hälsotillstånd, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller den enskilde som person. Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering som grundar sig på ovannämnda egenskaper. Dessutom är syftet med diskrimineringslagen att främja likabehandling. Likabehandling innebär icke-diskriminering och jämlika möjligheter trots människans ovannämnda egenskaper. I skolan innebär likabehandling att barn eller vuxna inte behandlas på olika sätt i en likadan situation på grund av personliga egenskaper eller försätts i ojämlik ställning på grund av olika egenskaper såsom hudfärg, religion, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller hälsotillstånd.

Jämställdhet

Jämställdhet, dvs. jämlikhet mellan könen, betyder lika rättigheter och möjligheter för alla kön samt att makt och resurser fördelas jämlikt. Ofta görs skillnad mellan formell

jämställdhet och reell (verklig) jämställdhet. Formell jämställdhet omfattar ickediskriminering, lika rättigheter och lika bemötande. Reell jämställdhet handlar om jämställt utfall i konkreta situationer. Även andra faktorer som orsakar ojämlikhet i samhället inverkar på jämställdhet. Därför är det viktigt att genom intersektionell analys beakta hur olika faktorer samverkar för att vi ska kunna främja jämställdhet.

Könsidentitet

Könsidentitet (könstillhörighet) är hur en person upplever sitt kön. Den är individuell och definieras alltid av personen själv. En persons kön motsvarar inte alltid det juridiska kön som definierats för hen vid födseln. Diskriminering på grund av könsidentitet är förbjuden enligt jämställdhetslagen.

Könsneutral

Könsneutral används i olika betydelser. Det kan vara när något är avsett för personer av alla kön, till exempel könsneutrala toaletter. Vi kan även sträva att uttrycka oss könsneutralt, exempelvis genom att använda könsneutrala pronomen. Det händer att det som tros vara könsneutral i praktiken är könsomedveten, dvs. att något de facto är annorlunda för eller påverkar något kön annorlunda. Då kan det handla om något som är exkluderande eller till och med diskriminerande.

Könsstereotyper

Könsstereotyper är förenklade eller stereotypa förväntningar och antaganden om egenskaper eller beteende kopplade till kön, särskilt enligt en binär könsuppdelning i kvinnor och män. Könsstereotyper är ofta omedvetna och omfattar ofta även negativa fördomar.

Rasism

Rasism är en tankemodell där vissa människogrupper definieras som mindre värda till exempel på grund av hudfärg, nationalitet, kultur, modersmål eller religion. Rasismen härstammar från vithetsnormen (se vithetsnormen) som grundar sig på raslära och uppfattningar om vita européer eller andra västerlänningar som människor som har högre status och är värdefullare än andra. Rasism kan ta sig uttryck i hatretorik, diskriminering, våld eller praxis, ord och handlingar som verkar neutrala men som i själva verket kan kränka människor och utesluta dem från olika situationer. Rasism uppstår genom rasifiering. Rasism genomsyrar samhällen och gemenskaper där vithetsnormen råder, och därför kan det vara svårt att identifiera rasism.

Rasism som framkommer i växelverkan är till exempel att ropa skällsord på gatan eller mikroaggressioner, till exempel frågor och kommentarer som kan vara oavsiktliga och även välvilliga, men som ändå andrafierar och rasifierar.

Med internaliserad rasism avses att rasismen kan internaliseras till självförakt eller en upplevelse av att man själv är sämre, vilket kan ha en negativ inverkan på till exempel uppväxten och lärandet. Inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen kan internaliserad rasism uppstå om vithetsnormen och rasismen inte identifieras och avvecklas i skolans verksamhet.

Rasism kan också visa sig som diskriminerande verksamhetssätt och processer i strukturerna, såsom i arbetslivet, utbildningen och småbarnspedagogiken, där organisationer, företag, inrättningar och ämbetsverk antingen direkt eller indirekt diskriminerar vissa människogrupper. Strukturell rasism tar sig uttryck i upprepade andrafierande och rasifierande handlingar och verksamhetssätt som ofta inte uppmärksammas – om man inte själv utsätts för dem. Diskrimineringsfall ska inte alltid betraktas enbart som enskilda fall, utan man ska också sträva efter att identifiera de mer omfattande värderingar och tankemodeller som ligger bakom dem och som orsakar rasism.

Sexism

Sexism är att genom åsikter eller handling nedvärdera, förtrycka eller diskriminera någon med grund i en persons kön, könsuttryck eller könstillhörighet.

Sexuell läggning

Sexuell läggning handlar oftast om vem/vilka en person känner sig attraherad av, blir kär i eller har sex med. En persons sexuella läggning kan bestå av olika delar: identitet, preferens och praktik. Vanligen görs skillnad mellan t.ex. sexuell läggning och sexuellt beteende. En persons sexuella läggning är inte nödvändigtvis statisk och kan förändras under ens livstid. Exempel på sexuella läggningar är heterosexualitet, homosexualitet, bisexualitet och pansexualitet.

Sexuell minoritet

I Finland används ofta begreppet sexuell minoritet om det som i Sverige oftast benämns under det övergripande hbtqi, där även transpersoner och queera ingår. Med sexuell minoritet avses personer som är inte är heterosexuella, t.ex. homosexuella, lesbiska, bisexuella, pansexuella och asexuella. Alla människor ingår ändå i mångfalden av sexuella läggningar. Därför är det också många gånger bättre att i stället för minoritetsperspektivet använda begrepp som beskriver människors preferenser och praktik i fråga om vem eller vilka en person känner sig attraherad av, blir kär i och/eller har sex med samt hur hen identifierar sig.

Sexuella trakasserier

Sexuella trakasserier är enligt jämställdhetslagen någon form av oönskat verbalt, ickeverbalt eller fysiskt beteende av sexuell natur vars syfte är eller som leder till

kränkning av en persons psykiska eller fysiska integritet, särskilt när detta sker genom att skapa en hotfull, fientlig, förnedrande, förödmjukande eller tryckande stämning. Ofta är sexuella trakasserier även kopplade till trakasserier på grund av kön. Att sexuellt trakassera någon är en form av diskriminering.

Trakasserier på grund av kön

Trakasserier på grund av kön definieras i jämställdhetslagen som någon form av icke önskvärt beteende som har samband med en persons kön eller könsuttryck och som inte är av sexuell natur, men vars syfte är eller som leder till en kränkning av en persons psykiska eller fysiska integritet och skapar en hotfull, fientlig, förnedrande, förödmjukande eller tryckande stämning. Till exempel förnedrande uttalanden eller beteende kopplat till kön kan utgöra trakasserier på grund av kön. Att trakassera någon är diskriminering.

Språklig jämlikhet

Skärgårdens kombi är ett tvåspråkigt institut, med verksamhet på både svenska och finska, och någon enstaka kurs på engelska. Institutet strävar efter att ordna verksamheten så, att kvoterna för svensk- och finskspråkig verksamhet motsvarar andelarna av svensk- och finskspråkiga invånare i Pargas stad. På tvåspråkiga kurser är målsättningen att deltagarna enligt behov får undervisning och handledning på båda språken.

Även om verksamheten sker på svenska och finska, är målet att alla ska kunna delta i verksamheten även om man har något annat språk som modersmål.

Deltagarenkäten gav oss en god insikt i deltagarnas upplevelser angående undervisningsspråken. Speciellt många finskspråkiga berättade att de har upplevt diskrimination på tvåspråkiga kurser, och att svenska i praktiken ofta dominerar på kurserna oberoende av vad det officiella kursspråket är.

Jämlikhet mellan kommunens olika områden

Skärgårdens kombi erbjuder verksamhet i alla Pargas stadsdelar, alltså Pargas, Nagu, Korpo, Houtskär och Iniö. Verksamheten är uppbyggd så, att antalet undervisningstimmar procentuellt motsvarar ungefär den procentuella andelen av invånare i varje stadsdel.

Att ordna verksamhet i de mer perifera kommundelarna har sina utmaningar, t.ex. på grund av att tiden det tar att åka till flera av kursplatserna är så lång, att det ofta är svårt att hitta lärare som är intresserade av att hålla kurser i skärgården. Institutets personal

jobbar aktivt med att hitta olika lösningar, och samarbetet med invånarna i de olika kommundelarna är en viktig aspekt av detta.

Kursdeltagare

Alla kursdeltagare ska oberoende av etnicitet, nationalitet, språklig tillhörighet, politisk eller religiös övertygelse behandlas lika. Institutet strävar också till att enligt behov erbjuda t.ex. språkundervisning för invandrare i samarbete med bland annat stadens flyktingkoordination.

Institutet strävar efter en verksamhet som lockar alla, oberoende av t.ex. ålder, könstillhörighet, livssituation och bakgrund. Vi strävar också efter att erbjuda kurser som passar deltagare från olika religioner. För personer med ekonomiska svårigheter finns möjligheter till nedsatta kursavgifter för att möjliggöra ett jämlikare deltagande i verksamheten.

Kurslokalerna ska i så hög grad som möjligt vara tillgängliga för alla. Institutet strävar efter att följa tillgänglighetsprinciperna både i verksamheten och kommunikationen, samt beakta att deltagarna har olika behov gällande undervisningen. Mera information om kurslokalernas tillgänglighet fås från kansliet.

Anställda

Vi strävar till att anställa lärare från olika bakgrunder. Vi kräver inte att potentiella lärare har svenska eller finska som modersmål, eller att lärarna kan någotdera språket på modersmålsnivå.

Institutet beaktar de anställdas olika behov i olika åldrar och i olika livsskeden genom särskilda arrangemang med till exempel arbetstider, förkortad arbetsvecka, distansarbete eller något annat utgående från livssituation och enligt stadens rekommendationer.

Ifall inte arbetsuppgifterna ställer särskilda krav ska vem som helst kunna anställas oberoende av en eventuell funktionsnedsättning.

Kombi följer de kommunala avtalet för undervisningssektorn beträffande anställningen och lönesättningen av timlärarna, men försöker arbeta för att förbättra timlärarnas arbetsvillkor. Eftersom timlärarna är ryggraden i institutets undervisning, är det viktigt att se till att de trivs på institutet.

Uppskattning av nuläget

Våren 2025 skickades anonyma enkäter ut till Kombis kursdeltagare och lärare på svenska och finska. Svaren var anonyma. Deltagarenkäterna fick 400 svar, och lärarenkäterna 22 svar. Enkäterna innehöll frågor om tillgänglighet, bemötande och diskriminering. Överlag var resultaten mycket bra, och speciellt deltagarnas upplevelser var mycket positiva. Flera av lärarna kommenterade att det är svårt att avgöra hur jämställdheten och likabehandlingen mellan lärare förverkligas, eftersom de i regel har mycket lite kontakt med andra lärare.

I enkäten ställdes sju påståenden om jämlikhet, tillgänglighet och likabehandling, och deltagarna kunde välja bland svarsalternativen håller inte alls med, håller delvis med, vet inte eller ingen åsikt, håller delvis med och håller helt med. Konverterade till vitsorden 1-5 blev medeltalet 4,38 vilket är ett mycket bra resultat. Speciellt högt blev vitsordet för påståendet "Jag känner mig välkommen på kurserna", där vi fick vitsordet 4,9.

I enkäten frågades också efter upplevelser av osakligt bemötande, diskriminering och trakasserier. Vi bad deltagarna berätta både om de har själva upplevt dessa eller om de bevittnat sådana situationer. Sammanlagt 27 personer meddelade att de hade upplevt eller bevittnat osakligt bemötande, diskriminering eller trakasserier. Vi frågade också om de meddelade om saken till institutet, och majoriteten svarade att de inte förde ärendet vidare. De flesta angav som orsak att de inte trodde att ärendet skulle tas på allvar. Några berättade att de inte vågade anmäla om saken.

Utmaningar

Det stora geografiska verksamhetsområdet med långa restider till vissa kursplatser utgör en utmaning för institutet. De långa resorna påverkar lärarnas intresse att hålla kurser, och många deltagare bor också på sådana ställen att deras möjligheter att ta sig till kursplatserna är begränsad. Vi lyckas delvis kompensera för detta genom att erbjuda distanskurser i olika ämnen.

Mycket av verksamheten sker i lokaler som inte är institutets egna, och institutet har begränsade möjligheter att påverka hur lokalerna ser ut. Därmed begränsas också möjligheterna att förbättra tillgängligheten.

Det svåra ekonomiska läget på både statlig och kommunal nivå påverkar också verksamheten. Medborgarinstitutets framtid påverkas av nedskärningar och ändringar i statsandelar och andra inkomster, och att fortsätta erbjuda verksamhet på samma nivå med mindre ekonomiska tillgångar är utmanande.

Åtgärder

Institutets möjligheter att åtgärda problem är begränsat om personalen inte uppmärksammas på dem. Institutet uppmanar därför att både deltagare och lärare som upplever eller bevittnar trakasserier, diskriminering eller annat problematiskt beteende om möjligt ingriper i situationen och alltid anmäler om den till institutets personal.

För att underlätta anmälandet av problemsituationer på kurserna ska en anonym blankett skapas till hemsidorna. Via blanketten kan deltagare och lärare anmäla om diskriminering, trakasserier eller osakligt bemötande som förekommer på kurserna. Det är viktigt att det i anmälan beskrivs hurdan situation och vilken kurs det handlar om för att institutet ska kunna ta tag i problemet.

Rektorn har rätt att utfärda en skriftlig varning åt kursdeltagare som beter sig osakligt på kurser.

Institutet arbetar också för att förbättra tillgängligheten i kurslokalerna samt förbättra och tydliggöra informationen om tillgängligheten i olika lokaler.

Institutet fortsätter jobba för att könsfördelningen bland deltagare ska bli jämnare. I nuläget består cirka 22 % av deltagarna av män.

Källor

Begrepp och definitioner: <https://thl.fi/sv/teman/jamstalldhet/kon/ordlista> och <https://www.oph.fi/sv/teman-och-utveckling/bilagor-till-handboken-om-jamstalldhet-och-likabehandling>

<https://www.oph.fi/sv/teman-och-utveckling/planering-som-grund-jamstalldhet-och-likabehandling>

<https://www.oph.fi/sv/teman-och-utveckling/jamstalldhet-och-likabehandling>

<https://www.finlex.fi/sv>